

ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΟΣ*

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εξετάζεται το φαινόμενο που αποκαλούμε αναβαπτισμό, δηλ. η εκ νέου κατονομασία ενός όρου ή μιας λεξικής μονάδας, ως αποτέλεσμα ανακάλυψης μιας νέας οντότητας στον ίδιο γνωστικό τομέα, π.χ. τα όπλα ονομάζονται *συμβατικά όπλα* μετά την ανακάλυψη των πυρηνικών όπλων.

RÉSUMÉ

Nous examinons le phénomène que nous avons appelé “rebaptême”, c-à-d. la dénomination à nouveau d'un terme ou d'une unité lexicale, due à l'invention ou découverte d'une nouvelle entité dans le même domaine. Par ex. les *armes* sont appelées *armes conventionnelles* après l'invention des armes nucléaires.

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αν και ο ΑΕ όρος **όρος** καθώς και το αντίστοιχο μεταφραστικό δάνειο στη λατινική *terminus* > γαλλικό *terme* δηλώνουν το τέλος της πορείας, το καταστάλαγμα μιας σειράς μεταβολών μέσα σε οριοθετημένο πλαίσιο, δηλ. χαρακτηρίζονται από σημασιολογική σταθερότητα, ωστόσο οι όροι μεταβάλλονται σημασιολογικά και μορφολογικά, είτε γιατί υιοθετούνται από το ευρύ κοινό και απορολογοποιούνται¹, είτε γιατί μεταβάλλονται οι επιστημονικές γνώσεις μας. Στη β' περίπτωση εντάσσεται το θέμα που θα μας απασχολήσει. Πρόκειται για θέμα που εμπίπτει στο χώρο της νεολογίας στην ορολογία². Ειδικότερα θα εξετάσουμε τους εξωγλωσσικούς παράγοντες που προκαλούν και ευνοούν τη διαδικασία του **αναβαπτισμού**, δηλ. της κατονομασίας με νέο όρο ενός ήδη υπάρχοντος αντικειμένου αναφοράς, καθώς και το είδος της αναδόμησης που προκαλεί στο γνωστικό τομέα η εμφάνιση του **αναβαπτιστή**, δηλ. του νέου όρου ή της νέας λεξικής μονάδας. Θα χρησιμοποιήσουμε την εξής ορολογία: ο όρος **όρος** θα χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε στοιχείο ορολογίας και ο όρος **λεξική μονάδα** όταν αναφερόμαστε σε στοιχείο του γενικού λεξιλογίου³.

Πριν ξεκινήσουμε την ανάλυσή μας⁴ θα αναφέρω μερικά παραδείγματα: παλαιότερα μιλούσαμε για *καλλιέργειες*, ώσπου μετά την ανακάλυψη των *καλλιιεργειών θερμοκηπίου* μιλούμε για *καλλιέργειες υπαίθρου*. Έτσι το *καλλιέργειες* ως υπερώνυμο πλέον καλύπτει όλα τα είδη καλλιιεργειών. Κατά τον ίδιο τρόπο παλαιότερα υπήρχε μόνο ο ήχος, αργότερα ανακαλύφθηκαν οι υπέρηχοι και οι υπόηχοι και έτσι οι ειδικοί μιλούν για *ακουστό*

ήχο από τη μια και *μη ακουστό ήχο* από την άλλη, που περιλαμβάνει τους *υπέρηχους* και τους *υπόηχους*, ενώ το *ήχος* στην ακουστική λειτουργεί ως υπερώνυμο και στο γενικό λεξιλόγιο εξακολουθεί να σημαίνει 'ακουστός ήχος'. Παλαιότερα μιλούσαμε μόνο για *φως*, σήμερα οι ειδικοί μιλούν για *ορατό* και *μη ορατό φως*, που περιλαμβάνει το *υπέρυθρο* και το *υπεριώδες φως*, ενώ το *φως* λειτουργεί ως υπερώνυμο στην οπτική, αλλά στο γενικό λεξιλόγιο σημαίνει 'ορατό φως'. Επίσης παλαιότερα μιλούσαμε μόνο για *ταχυδρομείο*, για *όπλα*. Σήμερα αυτά ονομάζονται *συμβατικό ταχυδρομείο*, *συμβατικά όπλα* αντίστοιχα σε αντιδιαστολή προς το *ηλεκτρονικό ταχυδρομείο* και τα *πυρηνικά όπλα*. Τέλος μέχρι πριν από λίγα χρόνια είχαμε μόνο τον όρο *τηλέφωνο*, ενώ τώρα μετά την ανακάλυψη του *κινητού* μιλούμε για *σταθερό*.

1. ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Με το όρο **αντικείμενο αναφοράς** (référent) αναφερόμαστε στις εξωγλωσσικές οντότητες ή σε τάξεις των οντοτήτων αυτών, που είναι αντικείμενα της εξωγλωσσικής πραγματικότητας, του οντολογικού επιπέδου. Ωστόσο οι ανακαλύψεις στον εξωγλωσσικό κόσμο μικρή μόνο σημασία έχουν. Αποτελούν απλώς το έναυσμα για τον αναβαπτισμό. Το βασικό ρόλο παίζει η νοητική αναπαράσταση των αλλαγών στο γνωστικό και ειδικότερα στο εννοιολογικό επίπεδο καθώς και η χρήση των μονάδων του γλωσσικού επιπέδου σε συνάρτηση με τη νέα κατάσταση πραγμάτων και σε σύνδεση με το χρόνο.

Όσον αφορά τον όρο **έννοια**, αυτός συχνά αποδίδει τον όρο concept αλλά και τον όρο notion. Ο ISO 2000 (σ. 2) θεωρεί συνώνυμους τους όρους concept και notion, αν και εκφράζεται σαφής προτίμηση προς τον όρο concept. Επίσης οι όροι αυτοί γενικότερα στη βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμοι. Με τον όρο **έννοια** αποδίδουμε τον όρο concept. Κατά τον ISO 2000 (σ. 2) η έννοια είναι μια αφαίρεση που στηρίζεται σε ομαδοποιήσεις αντικειμένων που διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά, αφού η έννοια θεωρείται "μονάδα γνώσης που δημιουργείται με μοναδικό συνδυασμό των γνωρισμάτων της. Οι έννοιες δε συνδέονται αναγκαστικά με συγκεκριμένες γλώσσες, υπόκεινται ωστόσο στην επίδραση των κοινωνικοπολιτισμικών συμφραζομένων που συχνά οδηγούν σε διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις". Η έννοια είναι μια ηθελημένη κατασκευή, που μετέχει στο σύμπαν της γνώσης και η κατονομασία της αποτελεί ιδρυτική ενέργεια. Ακόμη κατά την Cabré (1998 : 169) οι έννοιες διακρίνονται μεταξύ τους λόγω του ότι διαθέτουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, ενώ η έννοια ορίζεται ως το σύνολο των χαρακτηριστικών που συνδέονται μεταξύ τους και περιγράφουν με τα ουσιώδη και μη ουσιώδη χαρακτηριστικά μια τάξη αντικειμένων της πραγματικότητας. Κατά τους Bégoin και Thoiron (1997 : 188-189) η έννοια, που αποτελεί γνωσιολογική πραγματικότητα, αποτελείται από χαρακτηριστικά, τα οποία αναδύονται στην επιφάνεια, όταν πρόκειται να επιλεγεί μια κατονομασία. Κατά τους ίδιους

συγγραφείς (2000α : 7) τα γνωρίσματα μιας έννοιας, είτε αυτή ανήκει στο γενικό είτε σε ειδικό λεξιλόγιο, δεν αποτελούν την άμεση αναπαράσταση μιας όψης του αντικειμένου αναφοράς, αλλά είναι καρπός διανοητικής σύλληψης, “νοητικής κατασκευής”, που ποικίλλει κατά γλώσσα, κατά άτομο και κατά τις περιστάσεις.

Συχνά στη βιβλιογραφία στο χώρο της ορολογίας θεωρούνται συνώνυμες οι έννοιες **έννοια** και **σημαινόμενο**. Ωστόσο η έννοια είναι νοητική αναπαράσταση, ενώ το σημαινόμενο, που ανήκει στο γλωσσικό επίπεδο, αποτελεί τμήμα του όρου και γενικότερα της λεξικής μονάδας⁵. Ο Diki-Kidiri (1998), που επιχειρεί μια χρήσιμη διάκριση των δύο εννοιών, διευκρινίζει ότι στο επίπεδο της έννοιας, που είναι νοητική αναπαράσταση, τίθενται κυρίως ερωτήματα που αφορούν τη γνώση, τη φύση της, την αντικειμενικότητα και την καθολικότητά της. Αντίθετα στο επίπεδο του σημαινόμενου τοποθετείται η προβληματική της κατασκευής της σημασίας.

Κατά τον Bessé (2000 : 182) ένας γλωσσικός τύπος, για να είναι **όρος**⁶, πρέπει να δηλώνει μια έννοια που να ανήκει σε έναν τομέα και να προσδιορίζεται από έναν ορισμό. Σύμφωνα με την Cabré (1998 : 226) ο όρος δηλώνει την πλήρη ορολογική μονάδα, δηλ. το σύνολο που σχηματίζεται από τον κατονομαστή και την έννοια. Είναι η λεξική μονάδα που ενεργοποιείται μοναδικά από τις συνθήκες χρήσης σε ειδικό είδος περίπτωσης (Cabré 2000 : 30). Σύμφωνα με τους Béjoint και Thoiron (1997 : 187) κάθε όρος αντιστοιχεί σε μια έννοια που εγγράφεται σε δίκτυο σχέσεων, τις οποίες συχνά αναπαριστάμε με τη μορφή εννοιολογικών ιεραρχημένων δομών ή ταξινομιών. Οι ίδιοι συγγραφείς (2000α : 16) υποστηρίζουν ότι ο όρος δεν είναι μια ετικέτα που μπαίνει με τρόπο αμετακίνητο πάνω στο αντικείμενο αναφοράς. Ο όρος είναι μονάδα προορισμένη να λειτουργεί σε γλωσσικό περιβάλλον και σε κοινωνικό περιβάλλον. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχει τεθεί το θέμα των σχέσεων ανάμεσα στον **όρο** και τη **λέξη** και έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις διαφορές τους κυρίως ύστερα από τη διδασκαλία του Wüster. Ωστόσο μπορούμε να πούμε συμφωνώντας με την Cabré (2000 : 37) ότι λέξη και όρος συνιστούν μια ίδια μονάδα που ενεργοποιεί είτε μια εξειδικευμένη είτε μια γενική σημασία ανάλογα με τις πραγματολογικές συνθήκες χρήσης στο λόγο⁷. Ο Sager (2000 : 42-43) διευκρινίζει ότι ο διαχωρισμός ανάμεσα σε λέξεις και όρους δεν είναι απόλυτος: οι όροι και οι λέξεις συχνά παρουσιάζονται με την ίδια μορφή και διαφέρουν μόνο ως προς τη λειτουργία τους. Ακόμη οι λέξεις μπορούν να γίνουν όροι και οι όροι λέξεις, με τη διαφορά ότι οι λέξεις αντιστοιχούν σε γενικές έννοιες, ενώ οι όροι σε εξειδικευμένες έννοιες. Οι λέξεις προορίζονται για την έκφραση αυτού που είναι ασαφές τεχνικά και αυτού που δεν απαιτείται να γίνει κατανοητό ή να εκφραστεί με υψηλό βαθμό ακρίβειας. Τέλος οι όροι είναι λεξικές μονάδες με τη μορφή ονόματος⁸ που συνδέονται με σημασία και αναφορά περισσότερο ακριβείς από αυτές των λέξεων, γιατί η λειτουργία τους

συνίσταται στο να δηλώνουν έννοιες καθαρά ταυτοποιημένες στο πλαίσιο ενός γνωστικού τομέα.

Ο **γνωστικός τομέας** αναπαριστά (Bessé 2000 : 182-183) ένα γνωστικό σύστημα, μια γνωστική οργάνωση και αντιπροσωπεύει το ένα από τα τρία στοιχεία του τρίποδα πάνω στον οποίο στηρίζεται ο όρος⁹. Αποτελεί τμήμα των πληροφοριών που αφορούν μια έννοια¹⁰. Ο τομέας μπορεί να χρησιμεύσει ως διαφοροποιητικό στοιχείο ανάμεσα στον όρο και στη λέξη, η οποία δεν ανήκει σε τομέα, καθώς και ανάμεσα σε ομώνυμους όρους, όταν ανήκουν σε διαφορετικούς τομείς. Τέλος δεν είναι δυνατή μια ακριβής οριοθέτηση σε γνωστικούς τομείς¹¹.

Τέλος ο όρος **κατονομασία** είναι αμφίσημος. Από τη μια μεριά ο όρος κατονομασία (dénomination/naming)¹² δηλώνει την ενέργεια που συνίσταται στο να κατονομάσουμε μια έννοια, αποδίδοντας ένα όνομα¹³ στη σημαίνουσα μονάδα που θέλουμε να ταυτοποιήσουμε ως όρο με αφετηρία μια νοητική αναπαράστασή της. Για τον Kocourek (1991 : 181) η νέα κατονομασία πηγάζει από τα χαρακτηριστικά που περιλαμβάνει ο ορισμός, σε μια ονομασιολογική κατεύθυνση. Από την άλλη μεριά ο όρος κατονομασία (dénomination/name) δηλώνει το αποτέλεσμα της ενέργειας, δηλ. το ίδιο το όνομα, την αναπαράσταση μιας έννοιας με γλωσσικό σημείο που την κατονομάζει. Κατονομάζω μια οντότητα σημαίνει πρώτα απ' όλα ότι τη διακρίνω από την άμορφη μάζα, την αναγνωρίζω ως έννοια και ως συνέπεια αυτών την ονοματίζω.

Ο Kleiber (1984 και υπό έκδοση) θεωρεί ότι η κατονομασία είναι η σχέση ανάμεσα σε γλωσσική έκφραση X και σε στοιχείο ή στοιχεία της πραγματικότητας χ, και προτείνει διάφορα τεστ για να διακρίνει την έννοια της κατονομασίας (dénomination) από την έννοια της καταδήλωσης (désignation). Ακολουθώντας τον Kleiber (1984), διακρίνουμε την κατονομασία, που τη χρησιμοποιούμε μόνο με τη σημασία της ενέργειας, από την **καταδήλωση**, ενώ για τη δεύτερη σημασία του όρου “κατονομασία” χρησιμοποιούμε τον όρο **κατονομαστής**. Ειδικότερα (1984 και υπό έκδοση) παρατηρεί ότι η κατονομασία, σε αντίθεση με την καταδήλωση, απαιτεί η σχέση γλωσσικής έκφρασης και στοιχείου της πραγματικότητας να έχει ήδη εγκατασταθεί. Συνέπεια αυτού είναι η εγκατάσταση μιας σταθεράς, διαρκούς και κωδικοποιημένης, μη στιγμιαίας αναφορικής σύνδεσης ανάμεσα στο X και στο χ, η οποία επιτρέπει στον κατονομαστή να χρησιμοποιείται στο εξής για το κατονομαζόμενο στοιχείο της πραγματικότητας, χωρίς περαιτέρω ανάγκη αιτιολόγησης. Για το λόγο αυτό απαιτείται εκμάθηση και απομνημόνευση, πράγμα μη αναγκαίο για την καταδήλωση¹⁴. Ακόμη, αν και ο κατονομαστής δεν αφορά μόνο τα ουσιαστικά αλλά όλες τις κύριες κατηγορίες, υπάρχει μια προνομιακή σχέση ανάμεσα στον ονοματικό τύπο και στη γλωσσική έκφραση X της σχέσης κατονομασίας. Τέλος (Kleiber υπό έκδοση) κάθε

κατονομαστής φέρει δύο συνιστώσες: α) ένα κοινό τμήμα σε όλους τους κατονομαστές, που δηλώνει ότι πρόκειται για όλον, β) ένα μεταβλητό τμήμα για κάθε κατονομαστή, που συνίσταται στην περιγραφή του είδους των στοιχείων της πραγματικότητας.

Συνοψίζοντας, για μας οι έννοιες, νοητικές αναπαραστάσεις των τάξεων οντοτήτων της εξωγλωσσικής πραγματικότητας (αντικειμένων αναφοράς), κατονομάζονται με τις λεξικές μονάδες, που είναι μονάδες του επιπέδου της γλώσσας με σημαίνον και σημαινόμενο (γλωσσικά σημεία). Ειδικότερα οι λεξικές μονάδες είναι όροι στην περίπτωση που αποτελούν τμήμα καταλόγου ορολογίας ενός γνωστικού τομέα. Τέλος διακρίνουμε την κατονομασία από την καταδήλωση. Μόνο το όνομα που αποδίδεται με κατονομασία συνδέεται με μια έννοια με σταθερό και κωδικοποιημένο τρόπο και χρησιμοποιείται ως προϊόν εκμάθησης και απομνημόνευσης από τα μέλη της γλωσσικής κοινότητας

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΑΒΑΠΤΙΣΜΟΥ

2.1. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Η πρόοδος στην έρευνα απαιτεί μια διαρκή, συνεχή αναδιοργάνωση του νοητικού κόσμου που κατασκευάζουν οι επιστήμονες και αυτή με τη σειρά της απαιτεί δημιουργία νέων όρων. Κάτω από το πρίσμα αυτό η ορολογία χαρακτηρίζεται από έναν δυναμισμό¹⁵, σε αντίθεση με το γενικό λεξιλόγιο, που εμφανίζεται να έχει πιο σταθερή φύση. Κατά τον Jacobi (1999 : 47-48) όσο τροποποιούνται οι γνώσεις και συνακόλουθα η τυποποίηση των όρων, τόσο οι ορολογικοί κατάλογοι μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια της ιστορίας της συγκεκριμένης επιστήμης. Οι διαδοχικοί κατάλογοι, αν τους παρατηρήσουμε διαχρονικά, συνεχίζει ο Jacobi, εμφανίζονται ως στρώματα με ονόματα που αντιστοιχούν σε έναν τρόπο εννοιολογικής σύλληψης των αντικειμένων της γνώσης. Ακόμη ο Baudet (1989 : 64) υποστηρίζει ότι, αφού ο πρόσκαιρος χαρακτήρας αποτελεί ουσιώδες χαρακτηριστικό της επιστήμης και της τεχνικής, αν δούμε την ορολογία ως το τμήμα της επιστημολογίας που μελετά τη σχέση ανάμεσα στην επιστημονική σκέψη και στην επιστημονική γλώσσα, η ορολογία δεν μπορεί παρά να είναι διαχρονική. Τέλος ο Guilbert (1965), αφού διαπιστώσει ότι τελικά στο χώρο της ορολογίας συμφιλιώνονται οι έννοιες της διαχρονίας και της δομής, ότι κάθε νέος όρος δεν ενσωματώνεται απλώς στον ήδη υπάρχοντα κατάλογο όρων, αλλά προκαλεί ανακατανομή των σημασιολογικών σχέσεων των στοιχείων του συνόλου, και ότι η εμπειρία μπορεί να εξελίσσεται χωρίς να επιφέρει αναγκαστικά νέες κατονομασίες, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το γλωσσικό επίπεδο είναι σχετικά αυτόνομο σε σχέση με το εννοιολογικό¹⁶.

Τι λοιπόν μπορεί να συμβεί στο γλωσσικό επίπεδο, αν υπάρξει αλλαγή στο εννοιολογικό; Στο γλωσσικό επίπεδο θα υπάρξει οπωσδήποτε αλλαγή στο σημαίνόμενο, που θα συνοδεύεται, αλλά όχι απαραίτητα, από αλλαγή στο σημαίνον. Ειδικότερα παρατηρούνται πολλές περιπτώσεις, λ.χ. δημιουργία νέου όρου ή δημιουργία σημασιολογικών νεολογισμών (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1986 : 122), δηλ. διατήρηση μόνο του σημαίνοντος αλλά με νέο σημασιολογικό περιεχόμενο, μέσω σχημάτων λόγου όπως της μεταφοράς, π.χ. *δίσκος* (πικάπ). Συχνά το είδος αυτό αλλαγής συμβαίνει κατά το πέρασμα ενός όρου από ένα γνωστικό τομέα σε άλλο (διατομεακή αλλαγή), πβ. το περιεχόμενο του όρου *σθένος* στη χημεία και στη συνέχεια στη γλωσσολογία. Αξίζει να αναφέρουμε την ειδική περίπτωση κατά την οποία διατηρείται το σημαίνον, ενώ έχουν μεταβληθεί σημαντικές ιδιότητες του αντικειμένου αναφοράς, όπως το υλικό κατασκευής. Στην περίπτωση αυτή γίνεται λόγος για το σχήμα της κατάχρησης, όταν η δημιουργία του αρχικού όρου στηρίχτηκε στο υλικό κατασκευής του αντικειμένου αναφοράς, π.χ. *σίδερο* (σιδερώματος)¹⁷. Ειδική περίπτωση αποτελεί επίσης η δημιουργία νέου ορισμού σε έναν ήδη υπάρχοντα όρο στο ίδιο γνωστικό πεδίο, π.χ. ο όρος *φώνημα* ορίστηκε ως ‘ελάχιστη διακριτική και εναλλάξιμη μονάδα του φωνολογικού συστήματος’ και αργότερα ως ‘δέσμη φωνολογικών χαρακτηριστικών’. Ο Κοκουρέκ (1991 : 105) παρατηρεί ότι ο ορισμός και ο εκ νέου ορισμός ενός όρου εις το διηνεκές αποτελεί βασικό ορολογικό φαινόμενο¹⁸.

2.2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση αυτού που ονομάσαμε αναβαπτισμό, π.χ. τα *όπλα* ονομάζονται πλέον *συμβατικά όπλα* σε αντιδιαστολή προς τα *πυρηνικά όπλα*, το *τηλέφωνο* ονομάζεται πια *σταθερό* σε αντιδιαστολή προς το *κινητό*¹⁹. Κατά τον αναβαπτισμό, ύστερα από εξέλιξη στη γνώση του εξωγλωσσικού κόσμου που επιφέρει επαναδόμηση στο εννοιολογικό επίπεδο και δημιουργία νέων όρων στο γλωσσικό επίπεδο, εμφανίζεται ο αναβαπτιστής, δηλ. ένας νέος όρος για ένα ήδη υπάρχον αντικείμενο αναφοράς, που λειτουργεί παράλληλα με τον παλιό στον ίδιο γνωστικό τομέα, π.χ. *σταθερό* και *τηλέφωνο*. Το αντικείμενο αναφοράς στο οποίο παραπέμπει ο παλαιός όρος (*τηλέφωνο*) αλλά και ο αναβαπτιστής (*σταθερό*), αν και παραμένει το ίδιο, στο εξής συλλαμβάνεται εννοιολογικά σε σχέση με το νέο αντικείμενο αναφοράς (*κινητό*), πράγμα που προκαλεί την εμφάνιση του αναβαπτιστή²⁰. Ο παλιός όρος, αν δεν έχει απορολογοποιηθεί, εμφανίζει δύο σημασίες, την παλιά και τη νέα, η οποία είναι υπερωνυμική. Αν όμως έχει απορολογοποιηθεί, ο παλιός όρος εμφανίζει διπλή λειτουργία: στο γενικό λεξιλόγιο λειτουργεί ως λεξική μονάδα με μη ακριβές περιεχόμενο²¹, περίπου συνώνυμη με τον αναβαπτιστή, λ.χ. *όπλα* και *συμβατικά όπλα*, *τηλέφωνο* και *σταθερό*, ενώ στο ειδικό λεξιλόγιο λειτουργεί ως υπερώνυμο, αφού το *όπλα* εγκλείει το *συμβατικά* και το *πυρηνικά όπλα*, το

τηλέφωνο εγκλείει το *σταθερό* και το *κινητό*. Δηλ. το φαινόμενο του αναβαπτισμού στο χώρο της ορολογίας προκαλεί α) μετονομασία ενός υπάρχοντα όρου μέσω του αναβαπτιστή, π.χ. το *τηλέφωνο* ονομάζεται *σταθερό*, και β) μετατροπή του αρχικού όρου από είδος σε γένος, π.χ. το *τηλέφωνο* περιλαμβάνει και το *σταθερό* και το *κινητό*. Πρόκειται για την εννοιολογική σχέση της γενίκευσης ή σε γλωσσικό επίπεδο για τη σχέση υπερωνυμίας. Αν ισχύσει μόνο ο β' όρος, δηλ. μετατροπή του αρχικού όρου από γένος σε είδος, χωρίς σύγχρονη μετονομασία του αρχικού όρου με την εμφάνιση του αναβαπτιστή, δεν δικαιούμαστε να μιλούμε για αναβαπτισμό. Δηλ. η γενίκευση αποτελεί αναγκαία αλλά όχι επαρκή συνθήκη. Λ.χ. η εμφάνιση των αεριωθούμενων αεροπλάνων μετέτρεψε το *αεροπλάνο* σε υπερώνυμο, αλλά δεν επέφερε με ανάδρομο τρόπο μετονομασία του *αεροπλάνο*. Τέλος δεν αποτελεί αναβαπτιστή η γλωσσική έκφραση που κατά τη χρήση της γλώσσας αντικαθιστά άλλο σημείο που παραπέμπουν και οι δύο στο ίδιο αντικείμενο αναφοράς, εφόσον δεν πρόκειται για κατονομασία αλλά για καταδήλωση, π.χ.

Δώσε μου το πινέλο/ το εργαλείο του ζωγράφου/αυτό που κρατάς στα χέρια σου/το τέτοιο

Σχηματική περιγραφή του αναβαπτισμού

Επίπεδα	μονάδες συστατικά μονάδων	αίτιο	παράδειγμα χρόνος X X'	σχέσεις ²²
οντολογικό	AA ιδιότητες	κινητό	τηλέφωνο	καμία αλλαγή
εννοιολογικό	έννοιες	χαρακτηριστικά //κινητό T// //τηλ// //σταθ T//		γενίκευση
γλωσσικό	λμ/όροι σημασ. >>	<i>κινητό</i>	<i>τηλέφωνο</i> <i>σταθερό</i>	υπερωνυμία

Σημείωση: Με ημίμαυρα στοιχεία σημειώνεται ο αναβαπτιστής

Κατά τον αναβαπτισμό δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η χρονική διάσταση, αφού οι τομείς οργανώνονται και αναδιοργανώνονται σε συνάρτηση με νέα στοιχεία που προκύπτουν μέσα στο χρόνο. Έτσι το γενικό λεξιλόγιο μπορεί να φανεί μερικώς ασυνεπές και αντιοικονομικό, αν δε ληφθεί υπόψη η διάσταση του χρόνου, αφού *τηλέφωνο* και *σταθερό* είναι δυνατό να μοιράζονται κάποτε τα ίδια συμφραζόμενα. Όμως μια διαχρονική εξέταση θα δείξει ότι όροι όπως *τηλέφωνο* και *ήχος* συμπυκνώνουν τις γνώσεις που συσώρευσαν γενιές επιστημόνων. Το *τηλέφωνο* του 2000 δεν ορίζεται με τον ίδιο τρόπο με το *τηλέφωνο* του 1960.

Και ποια η σχέση ανάμεσα στο *τηλέφωνο* του 1960 και στο *τηλέφωνο* του 2000 στο γενικό λεξιλόγιο; Πρόκειται για ομώνυμα ή για πολύσημες λεξικές μονάδες; Υποστηρίζουμε ότι βρισκόμαστε μπροστά στην περίπτωση πολυσημίας κατά την οποία μια λεξική μονάδα στο πλαίσιο του ίδιου γνωστικού τομέα²³ παρουσιάζει δύο ή περισσότερες από μία σημασίες, που όμως διαφορίζονται χρονικά²⁴, και αναπαριστάνει δύο ή περισσότερες έννοιες που μοιράζονται κάποια χαρακτηριστικά²⁵: εδώ πρόκειται για υλικό αντικείμενο που παραμένει στην ίδια τάξη αντικειμένων και διατηρεί την ίδια λειτουργία. Τέλος θεωρούμε ενδιαφέρουσα την άποψη της Slodzian (2000 : 73) σύμφωνα με την οποία το να αρνούμαστε την πολυσημία σημαίνει ότι αρνούμαστε και τη διαχρονία.

Ο αναβαπτιστής εμφανίζεται με τη μορφή πολυλεξικής μονάδας²⁶, π.χ. *συμβατικά όπλα*, *συμβατικό ταχυδρομείο*, *ακουστός ήχος*, *ορατό φως*, βάση της οποίας είναι ο αρχικός όρος, που συνοδεύεται όμως από προσδιορισμό με εξειδικευτική λειτουργία. Η παρουσία του προσδιορισμού κρίνεται απαραίτητη, αφού η βάση έχει στο μεταξύ αποκτήσει γένια σημασία. Στην πολυλεκτική μονάδα ενδέχεται να επενεργήσει η ουσιαστικοποίηση του επιθέτου, π.χ. *σταθερό*.

2.3. ΕΙΔΗ ΣΧΕΣΕΩΝ

Είναι άραγε συνώνυμα τα *τηλέφωνο* και *σταθερό*, *όπλα* και *συμβατικά όπλα*; Υπάρχει ασφαλώς ταυτότητα του αντικειμένου αναφοράς, όμως στο γλωσσικό επίπεδο η σημασιολογική σχέση ανάμεσα στα δύο μέλη του ζεύγους δεν είναι η συνωνυμία. Ειδικότερα όσον αφορά το ειδικό λεξιλόγιο των τηλεπικοινωνιών και των εξοπλισμών, τα μέλη του κάθε ζεύγους όρων έχουν μεταξύ τους σχέση υπωνυμίας, αφού τα *τηλέφωνο* και *όπλα* μετά την αναδόμηση του οικείου γνωστικού πεδίου είναι υπερώνυμα και τα *σταθερό* και *συμβατικά όπλα* είναι υπώνυμα αντιστοίχως. Όσον αφορά το γενικό λεξιλόγιο, αν και σε κάποιες περιπτώσεις χρήσης φαινομενικά μπορεί η μία λεξική μονάδα να υποκαταστήσει την άλλη, ωστόσο οι αναβαπτιστές *σταθερό* και *συμβατικά όπλα* χρησιμοποιούνται σε περιπτώσεις ρητής ή υπόρρητης αντιδιαστολής προς τις λεξικές μονάδες που κατονομάζουν τις νέες έννοιες, δηλ. *κινητό* και *πυρηνικά όπλα* αντιστοίχως. Δηλ. σε τελευταία ανάλυση δεν είναι ανταγωνιστικοί μεταξύ τους ο παλαιός όρος και ο αναβαπτιστής. Με δεδομένο ότι ο μη ειδικός εντυπωσιάζεται ιδιαίτερα από τις νέες ανακαλύψεις, στην προκειμένη περίπτωση από το *κινητό* και τα *πυρηνικά όπλα*, ο αναβαπτιστής *σταθερό* και *συμβατικά όπλα* δεν αποτελεί ένα ακόμη όνομα της παλαιάς οντότητας, δηλ. δεν επαναβαφτίζει απλώς την έννοια που αντιστοιχεί στην παλαιά οντότητα, αλλά της προσδίδει επιπλέον το χαρακτηριστικό του παραδοσιακού και παλιοκαιρίσιου σε αντίθεση με το μοντέρνο και, γιατί όχι; του συντηρητικού. Στα ευρύτερα συμφραζόμενα υφέρπει η απόδοση του χαρακτηριστικού της απαξίας και της μείωσης στον αναβαπτιστή, αφού ο ομιλητής έχει

υιοθετήσει το καινούργιο προϊόν, τη νέα ανακάλυψη. Η χρήση του επιθέτου *συμβατικός* ως μέλους αναβαπτιστή είναι αποκαλυπτική. Ο ομιλητής που αναφέρεται σε συμβατικές τάξεις σχολείου εκθειάζει την εξ αποστάσεως διδασκαλία, εκείνος που αναφέρεται στο συμβατικό ταχυδρομείο γνωρίζει πολύ καλά και χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και το διαδίκτυο.

Δίκτυο συσχετισμών κατά τον αναβαπτισμό

Χρόνος αίτιο	παράδειγμα	γενικό λεξιλόγιο	ειδικό λεξιλόγιο ακουστικής	επίπεδο ιεράρχησης
X	--	<i>ήχος</i> ¹	<i>ήχος</i> ¹	
X'	υπέρηχος υπόηχος	<i>ακουστός ήχος</i> <i>υπέρηχος</i> <i>υπόηχος</i>	<i>ήχος</i> ¹ <i>υπέρηχος</i> <i>υπόηχος</i>	1
			<i>ακουστός μη ακουστός</i> <i>ήχος ήχος</i>	2
			<i>υπόηχος υπέρηχος</i>	3

Σημείωση: Με ημίμαυρα στοιχεία σημειώνεται ο αναβαπτιστής

Με τον αναβαπτισμό είναι δυνατό να προκύψει διαφορά στο σημασιολογικό συσχετισμό των μονάδων ανάμεσα στο γενικό λεξιλόγιο και στα ειδικά, ανάλογα με την ευρεία ή μη χρήση του αναβαπτιστή. Π.χ. ο αναβαπτιστής *σταθερό*, επειδή γίνεται ευρεία χρήση του στο γενικό λεξιλόγιο, λειτουργεί παράλληλα με την αρχική λεξική μονάδα *τηλέφωνο*. Αντίθετα, στην περίπτωση του αναβαπτιστή ***ακουστός ήχος***, που δεν έχει ευρεία χρήση, στο γενικό λεξιλόγιο χρησιμοποιείται η αρχική λεξική μονάδα *ήχος* και οι λοιποί νεολογισμοί *υπέρηχος*, *υπόηχος* σε μια μη ιεραρχημένη, παρατακτική δομή. Αντίθετα στο ειδικό λεξιλόγιο της ακουστικής ο αρχικός όρος *ήχος* μετατρέπεται σε υπερώνυμο και ο αναβαπτιστής ***ακουστός ήχος*** και οι λοιποί νεολογισμοί *υπέρηχος*, *υπόηχος* λειτουργούν ως υπώνυμά του. Μάλιστα για τη σαφέστερη ταξιμόμηση των όρων αυτού του γνωστικού τομέα και σε αντιδιαστολή προς τον αναβαπτιστή δημιουργείται ο όρος *μη ακουστός ήχος*, ο οποίος μαζί με τον αναβαπτιστή λειτουργεί σε ένα μεσαίο επίπεδο ιεράρχησης. Δηλ. μπορούμε να υποθέσουμε ότι σε μεταγενέστερο στάδιο, μετά τη δημιουργία των όρων *υπέρηχος*, *υπόηχος*, κατά τη δημιουργία της ταξινόμησης σχηματίζονται όροι για μεγαλύτερη ακρίβεια και εναρμόνιση. Από λεξιλογική άποψη για τη δημιουργία των όρων αυτών επιλέγονται μορφήματα με σχέση αντίθεσης με τον αναβαπτιστή, π.χ. ***μη ακουστός ήχος***²⁷.

Τέλος μπορούμε να διευτυπώσουμε την υπόθεση ότι με την ολοένα αυξανόμενη επιστημονική εξειδίκευση θα διευρύνεται η απόσταση όσον αφορά το σημασιολογικό περιεχόμενο και τους σημασιολογικούς συσχετισμούς ανάμεσα στις λεξικές μονάδες και στους όρους, λ.χ. ανάμεσα στη λεξική μονάδα *ήχος* και στον όρο *ήχος*. Θεωρούμε ότι η απόσταση αυτή πολύ δύσκολα μπορεί να καλυφτεί μέσω της εκλαΐκευσης.

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το φαινόμενο του αναβαπτισμού δεν τράβηξε έως τώρα την προσοχή των ερευνητών, όσο τουλάχιστον γνωρίζω, ούτε στην Ελλάδα ούτε στο εξωτερικό. Ελπίζουμε η εργασία μας αυτή να αποτελεί μικρή συμβολή για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη γλώσσα από τη μια μεριά και στη διαρκή μεταβολή στον κόσμο των εννοιών από την άλλη. Η κατονομασία στο χώρο της επιστήμης και της τεχνικής αποτελεί έκφραση μιας νέας εννοιολογικής σύλληψης του κόσμου. Συνεπώς η τύχη κάθε νέου όρου, όσον αφορά είτε την επιβίωσή του είτε το σημασιολογικό του περιεχόμενο, συνδέεται στενά με το μέλλον της έρευνας στον οικείο γνωστικό τομέα. Αν εξετάσουμε το πώς μεταδίδεται η επιστημονική γνώση, θα διαπιστώσουμε ότι η εξέλιξη του εξωγλωσσικού κόσμου αντικατοπτρίζεται στον ορισμό, στις ταξινομήσεις, αλλά και στην επιλογή του τύπου των όρων.

Ο αναβαπτισμός, που παράγεται με την απόδοση νέου όρου στο ίδιο αντικείμενο αναφοράς του ίδιου γνωστικού τομέα ως αποτέλεσμα δημιουργίας όρου που κατονομάζει μια νέα ανακάλυψη, βρίσκεται στην καρδιά ζητημάτων που απασχολούν την έρευνα στο χώρο της ορολογίας την εποχή της κοινωνίας της γνώσης. Οι επιπτώσεις του αναβαπτισμού στην ορολογία και ορογραφία είναι σημαντικές: η ανακάλυψη νέων φαινομένων επιφέρει οπωσδήποτε δημιουργία νέων ορισμών και ενδεχομένως νέων σημαινόντων καθώς και αναδόμηση του γνωστικού τομέα και ενδοτομεακή πολυσημία, και απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η διαχρονία.

Το επιστημολογικό πρόβλημα που τίθεται είναι ότι η επιλογή των όρων εξωτερικεύει τις αντιλήψεις των επιστημόνων μιας εποχής. Η τεχνολογία, η επιστήμη έχουν και διαχρονικό χαρακτήρα. Η ορολογία είναι δυναμική και εξελίσσεται, όπως η γλώσσα, στο βαθμό που προχωρεί η γνώση μας, αφού η ορολογία αποτελεί τμήμα της γλώσσας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον κ. Κώστα Βαλεοντή για το διαφωτιστικό ηλεκτρονικό διάλογο που είχαμε προσυνομιρητικά, για τα παραδείγματα από την ακουστική και οπτική καθώς και για διευκρινίσεις όσον αφορά τον αναβαπτισμό στην πράξη. Ευχαριστώ επίσης τις συναδέλφους Teresa Lino και Rute Costa του Νέου Πανεπιστημίου της Λισαβόνας για τη βιβλιογραφία που μου υπέδειξαν, τον Georges Kleiber, καθηγητή στο 3^ο Πανεπιστήμιο

Στρασβούργου, που μου εμπιστεύτηκε την υπό έκδοση εργασία του για την κατονομασία, καθώς και τον Νικόλαο Αυγελή, καθηγητή της φιλοσοφίας στο Α.Π.Θ. για την προσεκτική ανάγνωση του κειμένου μου.

1. Οι Bézoin & Thoiron (2000α : 12) αναφέρουν ότι κατά την απορολογιοποίηση παραμένει ο σκληρός σημασιολογικός πυρήνας του όρου που μεταβλήθηκε σε λεξική μονάδα.

2. Ο Kocourek (1982 ; 153) χρησιμοποιεί τον όρο *néonymes* 'νεώνυμο' για το νεολογισμό στο επιστημονικό και τεχνικό λεξιλόγιο.

3. Θεωρούμε ότι υπάρχει σχέση εγκλεισμού ανάμεσα στο συνολικό λεξιλόγιο μιας γλώσσας από τη μια μεριά και στα ειδικά λεξιλόγια ή υπογλώσσες καθώς και το γενικό λεξιλόγιο από την άλλη. Ακόμη η γενική γλώσσα τα περιλαμβάνει όλα. Βλ. επίσης Kocourek (1991 : 13 κεξ.) και Cabré (1998 : 115).

4. Θα χρησιμοποιήσουμε τα ακόλουθα διακριτικά σημάδια: ό,τι περικλείεται σε διπλές γραμμές [//...//] αποτελεί έννοια (concept), ό,τι αποτελεί όρο ή γενικότερα γλωσσικό σημείο πλαγιογραφείται, ό,τι αποτελεί ο ορισμό περικλείεται σε '...'.
5. Για επιχειρήματα υπέρ της διάκρισης ανάμεσα σε έννοια και σημαινόμενο βλ. Drapecker 2000.

6. Για τις πολλές πλευρές του όρου *όρος* βλ. Sager (2000 : 53).

7. Η Cabré (2000 : 29) κάνει διάκριση α) από την άποψη του τύπου εξειδίκευσης, ανάμεσα σε καθαρά εξειδικευμένο λόγο, σε διδακτικό λόγο και σε εκλαϊκευτικό λόγο, β) από την άποψη του βαθμού εξειδίκευσης, ανάμεσα σε λόγο ιδιαίτερα εξειδικευμένο, μετρίως εξειδικευμένο και λίγο εξειδικευμένο.

8. Στο σημείο αυτό διαφοροποιούμαστε από τον Sager, γιατί θεωρούμε ότι, παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των όρων ανήκει στην κατηγορία των ουσιαστικών, κάθε κύρια κατηγορία μπορεί να περιλαμβάνει όρους.

9. Τα άλλα δύο κατά τον Bessé (2000 : 182) είναι η έννοια και ο ορισμός.

10. Άλλοι παράγοντες που αφορούν σημασιολογικά μια έννοια είναι ο ορισμός και οι σχέσεις με τις άλλες έννοιες.

11. Κυκλοφορούν πολλοί μύθοι στο χώρο της ορολογίας, που όμως καταρρίπτονται σε μεγάλο βαθμό με μια προσεκτικότερη έρευνα, όπως λ.χ. ότι οι όροι είναι μονοσήμαντοι (πβ. τον πολύσημο όρο *κατονομασία*) και οι έννοιες μονοαναφορικές, ότι δεν υπάρχουν συνώνυμοι όροι, ότι οι έννοιες έχουν περιεχόμενο που ορίζεται με ακρίβεια, ότι οι όροι είναι ετικέτες που μπαίνουν πάνω στο αντικείμενο αναφοράς που δηλώνουν ή ότι είναι δυνατή η ακριβής οριοθέτηση των γνωστικών τομέων. Αν συμβαίνουν πράγματι αυτά σε κάποιο βαθμό, αυτό δεν οφείλεται στο ότι η ορολογία διαφέρει στη φύση της από τη

γλώσσα, αλλά γιατί επεμβαίνουν οι ορολόγοι. Βλ. επίσης Béjoint & Thoiron (2000α : 6), Sager (2000 : 57), Depecker (2000: 114) κ.ά.

12. Στο κείμενο του ISO 2000 η πρώτη σημασία του όρου αναφέρεται ως *désignation*.

13. Κατά τον Sager (2000 : 52) η κατονομασία είναι αντίθετη με τη διαδικασία ορισμού μιας έννοιας, αφού ο ορισμός ξεκινά από τον όρο για να παρουσιάσει τη σημασία του συσχετίζοντάς τον με άλλους γνωστούς όρους. Κατά τον Lévi-Strauss (1962 : 240), ο οποίος βέβαια αναφέρεται στην απόδοση ονόματος στους ανθρώπους, η κατονομασία ως πράξη αποτελεί μορφή ταξινόμησης, η οποία είναι προϋπόθεση της κτήσης. Δηλ. απαιτείται κατονομασία ώστε μια κοινωνία να έχει ως μέλος της ένα άτομο. Αν για τα άτομα η κατονομασία αποτελεί μια πλευρά της κοινωνικής οργάνωσης, τα αντικείμενα με την κατονομασία εντάσσονται σε αναφορικές τάξεις.

14. Ο Kleiber επισημαίνει ότι με βάση τα στοιχεία της πραγματικότητας η κατονομασία είναι δύο ειδών: α) η κατονομασία των ατόμων και ειδικών στοιχείων, που αφορά τα κύρια ονόματα, και β) η κατονομασία των κατηγοριών, που αφορά την περίπτωση που εξετάζουμε εδώ. Η διαφορά συνίσταται στο ότι η πρώτη επιτρέπει μόνο την αναφορά στο ειδικό στοιχείο που κατονομάζεται με το κύριο όνομα, ενώ η δεύτερη, επειδή ενώνει ένα γλωσσικό στοιχείο με μια κατηγορία, που συγκεντρώνει εμφανίσεις, επιτρέπει χωρίς νέα εκμάθηση τη χρήση του γλωσσικού στοιχείου για κάθε εμφάνιση που ικανοποιεί αυτή την κατηγορία. Ακόμη μεταξύ των δύο ειδών κατονομασίας ο Kleiber διαπιστώνει σημασιολογική διαφορά, αφού μόνον η δεύτερη έχει υποχρεωτικά κωδικοποιημένη, προκατασκευασμένη σημασία, πράγμα που θεωρεί ορισματικό χαρακτηριστικό.

15. Ο δυναμισμός αυτός συναρτάται με το γνωστικό τομέα, αφού υπάρχουν τομείς που είναι περισσότερο νεολογιογόνοι από άλλους (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1986 : 57).

16. Η Portelance (1998 : 332) αναφέρει το παράδειγμα της διατήρησης του σημαίνοντος του όρου *άτομο*, ενώ το //άτομο// έχει εξελιχθεί από την εποχή του Δημοκρίτου.

17. *Σίδερο* 'όργανο σιδερώματος από σίδερο', αργότερα 'ηλεκτρική συσκευή σιδερώματος από άλλα μέταλλα'.

18. Κάποτε υπάρχει αλλαγή στο σημαίνον, δηλ. παρατηρείται χρήση λέξης "λιγότερο επιστημονικής", λ.χ. αντί για τον όρο *σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια βοοειδών* χρησιμοποιείται η λεξική μονάδα *νόσος των τρελών αγελάδων*.

19. Δεν έχει σημασία για το θέμα μας αν το //κινητό τηλέφωνο// αποδίδεται στη ΝΕ ως *κινητό*, στη γαλλική ως *portable*, στην αγγλική ως *mobile* ή *handy* αυστριακά. Ο Thoiron (1996 : 509) σημειώνει ότι δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να παρατηρούνται διαγλωσσικά διαφορετικές κατονομασίες, ενώ τα περιγραφικά ή τα ορισματικά σχήματα είναι πολύ όμοια.

Διαπιστώνεται δηλ. ότι η επιλογή των χαρακτηριστικών που θα γίνουν στοιχεία ονομασίας σε έναν όρο δεν είναι ενιαία από γλώσσα σε γλώσσα. Υπάρχουν διαγλωσσικά αντίστοιχοι όροι που, αν και δηλώνουν ομόλογες έννοιες σε πολλές γλώσσες, δεν επιλέγουν τα ίδια χαρακτηριστικά.

20. Δεν είναι σπάνιο το ίδιο αντικείμενο αναφοράς να κατονομάζεται με περισσότερους κατονομαστές, λ.χ. επίσημος όρος π.χ. *οπλισμένο σκυρόδεμα*, ανεπίσημος όρος π.χ. *μπετόν αρμέ*.

21. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να υπάρχει πολυσημία, π.χ. *τηλέφωνο* 'τηλεφώνημα' λ.χ. στο εκφώνημα *κάνε μου ένα τηλέφωνο*, καθώς και αλλαγή στο σημαίνον [tɪlefono] αλλά και [telefono].

22. Πρόκειται για το είδος της μεταβολής ανάμεσα στη σημασία του αρχικού όρου/λεξικής μονάδας στο χρόνο X και του όρου/λεξικής μονάδας με το ίδιο σημαίνον στο χρόνο X' μετά την εμφάνιση του αναβαπτιστή, π.χ. ανάμεσα στο *τηλέφωνο* πριν την εμφάνιση του *σταθερό* και στο *τηλέφωνο* μετά την εμφάνιση του *σταθερό*.

23. Υπάρχει σχέση ομωνυμίας, όταν πρόκειται για διαφορετικούς γνωστικούς τομείς.

24. Θεωρούμε ότι πρόκειται για πολυσημία και στην περίπτωση του όρου *φώνημα*, που προαναφέραμε. Η Cabré (2000 : 32-34) θεωρεί ότι δε στηρίζεται πουθενά και συνεπώς είναι λανθασμένη η άποψη πολλών ερευνητών ότι οι λεξικές μονάδες είναι πολύσημες αλλά όχι οι όροι.

25. Βλ. ISO (2000 : 9).

26. Για τον εντοπισμό για πρώτη φορά στη ΝΕ των πολυλεκτικών μονάδων ως μονάδων ιδιαίτερης μορφής του γενικού και ειδικού λεξιλογίου καθώς και για την περιγραφή τριών ειδών πολυλεκτικών μονάδων βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1986.

27. Έτσι έπλασα (1996 : 100) τον όρο *νόθα σύνθετα* σε αντιδιαστολή προς τον όρο *γνήσια σύνθετα* του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1941 § 405).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1986) *Η Νεολογία στην κοινή νεοελληνική*, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ.-Παράρτημα αρ. 65, Θεσσαλονίκη.
- Baudet J.-C. (1989) "Histoire du vocabulaire de spécialité, outil de travail pour l'historien des sciences et des techniques" in *Terminologie diachronique*, Conseil International de la Langue Française, σσ. 56-68.

- Béjoint H. & Ph. Thoiron (1997) “Modèle relationnel, définition et dénomination” in Boisson & Thoiron (εκδ.) *Autour de la dénomination*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 187-204.
- Béjoint H. & Ph. Thoiron (2000α) “Le sens des termes” in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 5-19.
- Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) (2000β) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon.
- Bessé B. de (2000) «Le domaine » in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 182-197.
- Boisson Cl. & Ph. Thoiron (1997) *Autour de la dénomination*, Presses Universitaires de Lyon.
- Cabré M. T. (1992) *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*, Empuries, Барκελόνη. Οι παραπομπές στη γαλλική μετάφραση *La terminologie. Théorie, méthode et applications* 1998, Presses de l’Université d’Ottawa, Οτάβα.
- Cabré M. T. (2000) “Sur la représentation mentale des concepts : bases pour une tentative de modélisation” in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 20-39.
- Czap H. (1989) “Le concept de CONCEPT” in *Terminologie diachronique*, Conseil International de la Langue Française, σσ. 69-74.
- Depecker L. (2000) “Le signe entre signifié et concept” in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 86-126.
- Diki-Kidiri M. (1998) “Le signifié et le concept dans la dénomination” in A. Clas, S. Mejri, T. Baccouche (εκδ.), *La Mémoire des mots*, σσ. 217-222.
- Guilbert L. (1965) *La formation du vocabulaire de l’aviation*, Παρίσι, Larousse.
- ISO (International Standard) 1087-1 (2000)
- Jacobi D. (1999) *La communication scientifique-Discours, figures, modèles*, Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble.
- Kleiber G. (1984) “Dénomination et relations dénominatives” *Langages* 76, σσ. 77-94.
- Kleiber G. (υπό έκδοση) “Dénomination : le grand retour ?” *Scolia*.
- Kocourek R. (1982, 1991²) *La langue française de la technique et de la science*, O. Brandstetter Verlag GMBH & CO.KG, Βισμπάντεν.
- Lévi-Strauss (1962) *La pensée sauvage*, Παρίσι, Plon.
- Mortureux M.-Fr.(1984) “La dénomination, approche socio-linguistique” *Langages* 76, σσ. 95-112.

- Portelance Chr. (1998) “Les nomenclatures ont-elles une mémoire ... métaphorique ? Les substrats de la nomination” in A. Clas, S. Mejri, T. Baccouche (εκδ.), *La Mémoire des mots*, σσ. 327-338.
- Sager J. (2000) “Pour une approche fonctionnelle de la terminologie” in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 40-60.
- Slodzian M. (2000) “L'émergence d'une terminologie textuelle et le retour du sens” in Béjoint H. & Ph. Thoiron (εκδ.) *Le sens en terminologie*, Presses Universitaires de Lyon, σσ. 61-85.
- Thoiron Ph. (1996) “Avant-propos” *Meta* XLI, 4, σσ. 509-511.
- Thoiron Ph. (1998) “Figement, dénomination et définition” in Mejri S., A. Clas, G. Gross και T. Baccouche (εκδ.) *Le Figement lexical*, Τύνιδα, έκδοση της Φιλοσοφικής Σχολής Μανουβα, σσ. 219-238.
- Τριανταφυλλίδης Μ. (1941) *Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής)*, Αθήνα, ΟΕΣΒ, 1978², Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
Καθηγήτρια γλωσσολογίας Α.Π.Θ.
Φιλοσοφική Σχολή-Τμήμα Φιλολογίας-Τομέας Γλωσσολογίας
Θεσσαλονίκη 540 06